

วัฒนธรรมไทย ประเพณี ความเชื่อ ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

: พระสมชาย กิตติญาโณ, ดร.*

บทคัดย่อ

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงถึงความภาคภูมิใจของชาติที่มีวัฒนธรรมอันดีงาม สืบทอดความเป็นชาติอันยาวนาน จึงมีศิลปวัฒนธรรมอันมากมายให้คงความเป็นมรดกคู่ชาติไทย วัฒนธรรม ประเพณี มีรากฐานมาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะหลักธรรมพระพุทธศาสนา สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาสังคมได้เป็นอย่างดี ซึ่งประเพณีเป็นวิถีชีวิตที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นการละเล่น การแสดง การร้องเพลง เป็นผลงานที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น มีลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ที่เป็นภาษา ศิลปะ ประเพณีและวัฒนธรรมทำให้เกิดความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สังคมที่มีวัฒนธรรมเดียวกันย่อมจะมีความรู้สึกผูกพัน เกิดความเป็นปึกแผ่น และวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสร้างระเบียบแก่สังคมมนุษย์ การนับถือศาสนาและความเชื่อของคนไทยมีลักษณะเป็นแบบการกราบไหว้บูชา พระพุทธรูป บูชาศาลพระภูมิ และผีสงเทวดา วัฒนธรรมไทยมีลักษณะเป็นสากล เป็นเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทยเฉพาะกลุ่มของตน นับได้ว่าเป็น

วัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา อย่างถาวร โดยเน้นคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน อย่างสงบสุข

คำสำคัญ : 1. วัฒนธรรม 2. ประเพณี 3. ความเชื่อ

Abstract

Culture is a manifestation of national pride with a good culture. Inherited a long existence There are many arts and culture to maintain the heritage of Thai nationality, culture, traditions are based on the principles of Buddhism. Because of Buddhist principles. Can be applied to social development as well. Tradition is a man-made way of life. Whether it is a show, singing is a work created by man. There is a character that represents the exuberance of language, art, tradition and culture, resulting in harmony. Unity Society with the same

* อาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

culture will surely feel bound. Solidarity. And culture is a tool for social order. Religion and beliefs of the Thai people are a form of worship Buddha image. Worship shrine And deity Thai culture is universal It is a unique identity of Thai identity. It is a culture that is associated with Buddhism permanently. By emphasizing the value of peaceful coexistence.

Keywords : 1. culture 2. traditions 3. believe

บทนำ

สังคมไทยเป็นสังคมชาวพุทธ วิถีชีวิตของคนไทยได้รับการผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรมส่วนใหญ่ล้วนเกิดมาจากพระพุทธศาสนา หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาขัดเกลาจิตใจให้พุทธศาสนิกชนมีจิตใจอ่อนโยน มีเมตตา กรุณาต่อผู้อื่น รู้จักการให้อภัย หล่อหลอมให้คนไทยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จึงกลายเป็นสัญลักษณ์ว่า “คนไทยมีจิตใจอ่อนโยนและยิ้มแย้มแจ่มใส” วิถีไทย คือแนวทางการดำเนินชีวิตของคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย วิถีไทย จึงเป็นแหล่งรวมความรู้เรื่องสังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ภูมิปัญญาของคนไทย การประเพณี ภูมิปัญญา การศึกษาอบรม และการสืบทอดวัฒนธรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เมื่อกล่าวโดยรวมก็คือ ตั้งแต่เกิดจนตายล้วนจัดให้เนื่องด้วยคติในพระพุทธศาสนา ส่วนในวงจรกาลเวลาของสังคมชุมชน ก็มีงานประเพณี และเทศกาลประจำปี

ทั้งที่เป็นเรื่องทางพระพุทธศาสนาโดยตรง จนชีวิตและสังคมไทยผูกพันแนบสนิทเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระพุทธศาสนา งานประเพณี และพิธีการต่าง ๆ เหล่านี้ นอกจากเป็นเครื่องผูกพันและร้อยประสานรวมใจประชาชนทั่วทั้งถิ่นและทั้งสังคมให้กลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียว มีความสามัคคีกันแล้วกิจกรรมบุญกุศลในโอกาสเหล่านี้ ล้วนโน้มน้อมไปในทางการให้การบริจาค สละ และสละตนความยึดติด จึงเป็นเครื่องกลมกลืนจิตใจและฝึกนิสัยของคนไทยให้มีอัธยาศัยกว้างขวางเพื่อแผ่มีไมตรีและน้ำใจ การตั้งชื่อบุคคลและสถานที่ต่าง ๆ เพื่อไพเราะหรือเพื่อให้เห็นความสำคัญก็นิยมตั้งเป็นคำบาลี สันสกฤต และนิยมให้พระสงฆ์ผู้ที่เคารพนับถือเป็นผู้ตั้งให้ เพื่อความเป็นสิริมงคลด้วยภาษาเป็นอุปกรณ์ของวรรณกรรม และวรรณกรรมก็ช่วยให้ภาษาเจริญเติบโต อุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ภาษาที่ใช้จารึกของพระพุทธศาสนา คือ บาลี สันสกฤต จะเป็นเครื่องมือหลักของกวีไทยทั้งหลาย เรื่องราวต่าง ๆ ในคัมภีร์พุทธศาสนา ยังเป็นแหล่งใหญ่ของบทประพันธ์และกวีนิพนธ์ทั้งหลายในประเทศไทย สืบแต่โบราณอีกด้วย วรรณคดีไทยเรื่องสำคัญ ๆ ที่เป็นมรดกตกทอดมาแต่อดีตเป็นเรื่องราวในพระพุทธศาสนา โดยตรงและทางอ้อม ในปัจจุบันภาษาไทยและวรรณกรรมไทยขยายตัวเจริญเติบโต โดยได้รับอิทธิพลจากภาษาต่างประเทศสายอื่นและเรื่องราวแปลกใหม่ในขอบเขตที่กว้างขวางออกไป จนบางครั้งทำให้ถ้อยคำที่มาจากบาลีสันสกฤตบางส่วนและวรรณคดีไทยเก่า ๆ เหล่านั้น ดูเหมือนจะกลายเป็นเรื่องของอดีตนานไกลที่ล่วงผ่านพ้นสมัยไปแล้ว แต่กระนั้นก็ตามถ้อยคำและ

วรรณคดีไทยเก่า ๆ ทั้งหลาย ก็ยังคงความสำคัญ ในฐานะเป็นที่สืบค้นความเป็นไทยและความเป็นมาของไทยพร้อมทั้งภูมิธรรมภูมิปัญญาของไทย อยู่ต่อไป ยิ่งกว่านั้นการที่จะนำสังคมไทยให้เดินหน้า ไปสู่ความเจริญพัฒนาอย่างได้ผลดีมีเนื้อหาสาระ แท้จริงโดยไม่ล้มเหลวเสียก่อนและทั้งไม่สูญเสีย ความเป็นไทยด้วยนั้น คนไทยในช่วงต่อแห่ง ยุคสมัยนี้จะต้องเป็นผู้ฉลาดที่สืบทอดความเป็นไทยเอาไว้เป็นแกนในของตัว พร้อมไปด้วยกัน กับการรับเอาความเจริญใหม่ ๆ จากภายนอก เข้ามาผนวกและกลั่นย่อยเสริมตัวให้เติบโตขยาย และก้าวหน้าต่อไป

ความหมายของวัฒนธรรม

นักวิชาการได้ให้ความหมายของ วัฒนธรรมไว้ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2554, หน้า 1058) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่ทำให้ความเจริญงอกงาม ให้แก่ หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรม ในการแต่งกาย วิถีชีวิตของหมู่คณะ เช่น วัฒนธรรม พื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา เป็นต้น

สุชีพ ปุญญานุภาพ (2540 : 1 - 4) เห็นว่า วัฒนธรรมเป็นคำไทยที่นำมาจากภาษาบาลี และ สันสกฤต แปลว่า ธรรมเป็นเหตุให้เจริญ หรือ ธรรมคือความเจริญ ถ้าจะให้เข้าใจง่ายขึ้น ๆ ก็คือ ความเจริญงอกงามที่มนุษย์ทำให้เกิดขึ้น ในด้าน สังคมศาสตร์และมานุษยวิทยา คำว่า วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิต ซึ่งสังคมมนุษย์ทำให้เกิดขึ้น เพื่อสนองความต้องการอันเป็นมูลฐานที่มีต่อความ ดำรงอยู่รอดความถาวรแห่งเชื้อสาย และการ จัดระเบียบแห่งการประสพเหตุการณ์ของสังคม

วัฒนธรรม คือ ประมวลแห่งงานทางวัตถุ หรือ ภาระงานแห่งองค์การทางสังคม แบบแผน ความประพฤติที่ได้รับการอบรมมาแล้ว ความรู้ ความเชื่อถือ และการดำเนินงานทั้งปวง ซึ่งได้มีการ ทำให้เจริญขึ้นในสังคมมนุษย์ ดังนั้น วัฒนธรรม จึงได้แก่การจัดการกับเหตุแวดล้อมของมนุษย์

สุวรรณ เพชรนิล (2532 : 4) ให้ทัศนะว่า วัฒนธรรม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์ สร้างขึ้น และปรากฏอยู่ในสังคมมนุษย์ รวมถึง ภาษา เครื่องมือเครื่องใช้ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ระเบียบแบบแผนการดำเนินชีวิต ที่สังคมยอมรับ สถาบันต่าง ๆ มาตรฐานต่าง ๆ แนวความคิดและ อุดมคติต่าง ๆ

วิธาน สุชีวกุปต์ และสนธิ บางยี่ขัน (2533 : 26 - 28) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมมีความหมายเป็น 2 นัยคือ ความหมายทางนิตินัย ซึ่งหมายถึง ความเจริญงอกงาม ความเป็น ระเบียบเรียบร้อย ความเจริญก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน และความหมาย ในทางพลตินัย ซึ่งจะเป็นไปตามที่กำหนดไว้เป็น ลายลักษณ์อักษร

พระยาอนุমানราชธน (2531 : 58) กล่าวว่า “วัฒนธรรม คือสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความเจริญ งอกงามในวิถีแห่งชีวิตของส่วนรวมที่ถ่ายทอด กันได้เลียนแบบกันได้ เอาอย่างกันได้”

อคิน รพีพัฒน์ (2551 : 37) ได้กล่าวว่า “วัฒนธรรมคือ มรดกทางสังคมที่ได้ตกทอด มาเป็นสมบัติของมนุษย์ในสมัยปัจจุบัน และนำมา ใช้ในการครองชีวิตเป็นแบบแผนแห่งการครองชีวิต (Design of Living) หมายความว่า วัฒนธรรม เป็นแบบฉบับที่ทำการกำหนดพฤติกรรมของ

มนุษย์ไปว่าจะต้องทำอะไร และทำอะไร คิดอย่างไร รู้สึกอย่างไร อะไรดี อะไรชั่ว วัฒนธรรม มิได้หมายความว่าผู้ประพฤติปฏิบัติงาน ได้เหมาะสม หรือความเป็นผู้มีจิตใจสูงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างและ รับมาปฏิบัติสืบต่อมา”

สนิท สมัครการ (2545 : 81) ได้กล่าวว่า “วัฒนธรรม รวมถึงความคิด และแบบแผน พฤติกรรมทุกอย่างที่ตกทอดสืบต่อกันมาโดยทาง การสื่อสารหรือส่งสัญลักษณ์ ไม่ตกทอดโดย กรรมพันธุ์ เราเรียนรู้ วัฒนธรรมโดยอาศัย คำพูด ท่าทาง เช่น การที่นกยูงสร้างรังได้นั้น เป็นการตกทอดทางกรรมพันธุ์ แต่การที่มนุษย์ รู้จักสร้างบ้านพินที่อยู่อาศัยนั้นเป็นถ่ายทอดทาง วัฒนธรรม”

จากความหมายของวัฒนธรรมพอที่จะ สรุปได้ว่า วัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึง ทุกสิ่งทุกอย่าง ที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตมนุษย์ใน สังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่ง ซึ่งมนุษย์ได้สร้างสิ่งที่เป็นระเบียบ กฎเกณฑ์วิถี ในการปฏิบัติ รวมทั้งการจัดระเบียบ ตลอดจน ระบบความ ค่านิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่าง ๆ โดยได้วิวัฒนาการสืบทอดกันมาอย่างมีแบบแผน ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบ ประเพณี ความกลมเกลียว ความก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดี งามของประชาชน

องค์ประกอบของวัฒนธรรม

องค์ประกอบของวัฒนธรรม มี 4 ประการ คือ

1. องค์คติ (Concept) หมายถึง ความเชื่อ ความคิด ความเข้าใจ และอุดมการณ์

ต่าง ๆ ตลอดจนทัศนคติ การยอมรับว่าสิ่งใดถูก หรือผิด สมควรหรือไม่ ซึ่งแล้วแต่ว่ากลุ่มใดจะใช้ อะไรเป็นมาตรฐาน (Normal) ในการตัดสินใจ หรือเป็นเครื่องวัด เช่น ความเชื่อในเรื่องการทำดี ได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น

2. องค์พิธีการ (Usage) หมายถึง ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไป และแสดงออกมาในรูปพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีขึ้นบ้านใหม่ พิธีศพ มักจะ ได้รับอิทธิพลจากศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับ ด้วย ตลอดจนพิธีการแต่งกาย และการรับประทานอาหาร เช่น การแต่งกายเครื่องแบบของทาง ราชการ หรือการแต่งกายเครื่องแบบเต็มยศ ในงานรัฐพิธีต่าง ๆ เป็นต้น

3. องค์การ (Association or Organization) หมายถึง กลุ่มที่มีการจัดระเบียบ หรือมีโครงสร้างอย่างเป็นทางการมีกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ วัตถุประสงค์ และวิธีดำเนินงานไว้เป็นที่แน่นอน เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญที่สุดในสังคม ซับซ้อน (Complex Society) เช่น องค์การ สหประชาชาติ ซึ่งเป็นองค์การที่ใหญ่ที่สุด สมาคม อาเซียน สหพันธ์กรรมกร หน่วยราชการ โรงเรียน วัด จนถึงครอบครัว ซึ่งเป็นองค์การที่มีขนาดเล็ก ที่สุดและใกล้ชิดกับมนุษย์มากที่สุด

4. องค์วัตถุ (Instrumental and Symbolic Objects) เป็นวัฒนธรรมทางด้าน วัตถุ มีรูปร่างที่สามารถสัมผัสจับต้องได้ เช่น บ้าน โรงเรียน ถนน เครื่องแต่งกาย เครื่องใช้ อาวุธ ตลอดจนผลผลิตทางด้านศิลปกรรมของ มนุษย์ (อคิน รพีพัฒน์, 2551 : 56)

สรุปได้ว่าองค์ประกอบของวัฒนธรรม 4 ประการ คือ 1) องค์คติคือความเชื่อ ความคิด

ความเข้าใจ และอุดมการณ์ 2) องค์พิธีการ คือขนบธรรมเนียมประเพณีทั่วไป และรูปแบบ พิธีกรรมต่าง ๆ 3) องค์การ คือกลุ่มที่มีการ จัดระเบียบหรือโครงสร้างอย่างมีกฎเกณฑ์ หรือ ข้อบังคับ และ 4) องค์วัตถุ คือสิ่งที่มีรูปร่าง สามารถจับต้องได้ เช่น โรงเรียน เป็นต้น

รากฐานความสำคัญของวัฒนธรรม ชนชาติไทย

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2532 : 42) ได้กล่าวถึงความสำคัญของพระพุทธ ศาสนาใน ฐานะเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทยไว้ว่า วิถีชีวิต ของคนไทยผูกพันอยู่อย่างแนบแน่นกับพระพุทธ ศาสนา ซึมแทรกผสมผสานอยู่ในแนวความคิด จิตใจและกิจกรรมแทบทุกก้าวของชีวิตโดยตลอด เวลายาวนาน โดยยังคงเนื้อหาสาระเดิมที่บริสุทธิ์ ไว้ได้ก็มี ถูกดัดแปลงเสริมแต่งตลอดจนปนเป กับความเชื่อถือและข้อปฏิบัติสายอื่นหรือผันแปร ในด้านเหตุอื่น ๆ จนผิดเพี้ยนไปจากเดิมก็มาก ในทางจิตใจเห็นได้ชัดว่าหลักธรรมความประพฤติ ปฏิบัติการดำเนินชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ และ เนื่องด้วย พระพุทธศาสนา ได้หล่อหลอมชีวิต จิตใจและลักษณะนิสัยของคนไทยให้เป็นผู้มีจิตใจ กว้างขวางและร่าเริงแจ่มใส ชอบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แสดงความเป็นมิตร เข้ากับใคร ๆ ได้ง่ายยินดี ในการให้และการแบ่งปันพร้อมที่จะบริจาคและ ให้ความช่วยเหลืออย่างที่เราเรียกว่าเป็นคนมีน้ำใจ อันเป็นเอกลักษณ์เด่นชัด ที่ชนต่างชาติมัก สังเกตเห็นและประทับใจ จนตั้งสมญาเมืองไทย ว่าเป็นดินแดนแห่งความยิ้มแย้มหรือสยามเมืองยิ้ม ประเพณีและพิธีการต่าง ๆ ในวงจรชีวิตของแต่ละ บุคคลก็ดี ในวงจรเวลาหรือฤดูกาลของสังคม

หรือชุมชนก็ดี ล้วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา โดยตลอด ถ้าไม่เป็นเรื่องของศาสนาหรือสืบเนื่อง จากพระพุทธศาสนาโดยตรง ก็ต้องมีกิจกรรม ตามคติความเชื่อหรือแนวปฏิบัติในพระพุทธ ศาสนาแทรกอยู่ด้วย คำว่า “วัฒนธรรมไทย” หากกล่าวในความหมายอย่างกว้างที่สุด หมายถึง วิถีชีวิตของคนไทย กล่าวในความหมายอย่างแคบ หมายถึง สิ่งที่คนไทยประพฤติปฏิบัติสืบต่อกัน มาจนกลายเป็นขนบธรรมเนียมประเพณี อันเป็น เรื่องของแบบแผนกิริยามารยาทที่สั่งมาทางสังคม รวมไปถึงเรื่องเกี่ยวกับประเพณีของสังคมไทย ทั่วไป ดังนั้น กล่าวโดยสรุปก็คือ วัฒนธรรมไทย นั้นมีทั้งที่เป็นระดับบุคคลและระดับสังคม

วัฒนธรรมในระดับบุคคล ในส่วนที่ เกี่ยวกับแบบแผนกิริยามารยาททางสังคม จะเห็น ตัวอย่างได้ในเรื่องเกี่ยวกับมารยาทในการนั่ง การยืน หรือการสนทนากับบุคคลต่าง ๆ เช่น เมื่ออยู่กับ ผู้ใหญ่ ก็จะต้องไม่ยื่นค้ำศีรษะท่าน ไม่นั่งเหยียดเท้า ไปทางท่าน หรือการสนทนากับพระสงฆ์ก็ให้ใช้ คำพูดที่เหมาะสม เช่น พระกินข้าว ก็ใช้ว่าพระฉัน ภัตตาหาร พระนอน ก็ใช้ว่าพระจำวัด ทั้งนี้โดยใช้ หลักการธรรมเนียมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทาง วัฒนธรรมในระดับบุคคลบางอย่างก็เกี่ยวเนื่อง กับแบบแผนของสังคม ที่สังคมรับนับถือและ ปฏิบัติกันมาจนกลายเป็นประเพณี ตัวอย่างเช่น ประเพณีการฉลองวันเกิด พิธีแต่งงาน พิธีขึ้นบ้านใหม่ รวมทั้งพิธีมาปนกิจศพ เป็นต้น วัฒนธรรมใน ระดับบุคคลเหล่านี้ก็มีสถาบันพระพุทธศาสนา เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย

ส่วนวัฒนธรรมในระดับสังคม หมายถึง ประเพณีที่ปฏิบัติเป็นการสังคมส่วนรวมอันมี ทั้งที่เป็นประเพณีเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธ

ศาสนา เช่น พิธีมาฆบูชา วิชาขุขุชา อาสาฬหบูชา พิธีแห่เทียนพรรษา พิธีเข้าพรรษา ออกพรรษา พิธีถวายผ้ากฐิน เป็นต้น และมีทั้งที่เป็น “รัฐพิธี” และ “ราชพิธี” ตัวอย่าง เช่น พิธีจัดพระนั่งคัล- แกรกนาขวัณ พิธีฉัตรมงคล เป็นต้น ซึ่งในงานพิธี เหล่านี้ล้วนแต่ต้องมีพิธีทางศาสนา เช่น อาราธนา พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์เพื่อเป็นสิริมงคล เป็นต้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2537 : 42)

สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทยอย่างแนบแน่น ต่อเนื่องยาวนานจนกลายเป็นประเพณีไทย ทั้งในระดับบุคคลและในระดับสังคมโดยส่วนรวม คือ ตั้งแต่ประเพณีเกี่ยวกับเกิดจนถึงประเพณีการ ฉาปนกิจศพพระพุทธศาสนาล้วนมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนไทยและสังคมไทย

ความสำคัญของวัฒนธรรมไทย

1. วัฒนธรรมเป็นเครื่องสร้างระเบียบแก่สังคม วัฒนธรรม ไทยเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมไทย ให้มีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจนรวมถึงผลการแสดงพฤติกรรมตลอดจนถึงการสร้างแบบ แผนของสังคมทำให้ ความคิด ความเชื่อและค่านิยมของสมาชิกให้อยู่ในรูปแบบเดียวกัน

2. วัฒนธรรมทำให้เกิดความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สังคมที่มีวัฒนธรรมเดียวกันย่อมจะมีความผูกพัน เดียวกัน เกิดความ เป็นปึกแผ่น จงรักภักดีและอุทิศตนให้กับสังคม ทำให้สังคมอยู่รอด

3. วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบสถาบัน เช่น สถาบันครอบครัวของแต่ละสังคม

ต่างกันไป ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรม ในสังคม เป็นตัวกำหนดรูปแบบ เช่น วัฒนธรรมไทยกำหนด รูปแบบความสัมพันธ์ของครอบครัวเป็นแบบสามี ภรรยาเดียว ในสังคมอื่นชายอาจมีภรรยาได้ หลายคนหรือหญิงอาจมีสามีได้หลายคน เป็นต้น

4. วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือช่วยแก้ปัญหา และสนองความต้องการของมนุษย์ มนุษย์ไม่สามารถดำรงชีวิตภายใต้สิ่งแวดล้อมได้อย่าง สมบูรณ์ ดังนั้น มนุษย์ต้องแสวงหาความรู้จาก ประสบการณ์ที่ตนได้รับ การประดิษฐ์คิดค้น วิธีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตและ สอนองความ ต้องการของมนุษย์ให้มากที่สุด

5. วัฒนธรรมช่วยให้ ประเทศชาติ เจริญก้าวหน้า หากสังคมใดมีวัฒนธรรมที่ดีงาม เหมาะสม เช่น ความมีระเบียบวินัย ขยัน ประหยัด อุตุน การเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่า ส่วนตัว เป็นต้น สังคมนั้นย่อมเจริญก้าวหน้าได้ อย่างรวดเร็ว

6. วัฒนธรรมเป็นเครื่องแสดงเอกลักษณ์ ของชาติ ที่แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยแตกต่าง จากสังคมอื่น เช่น วัฒนธรรมทาง ด้านการ ทักทาย คนไทยทักทายกันด้วยการยกมือไหว้ สังคมญี่ปุ่นใช้การคำนับ สังคมตะวันตกใช้การ สัมผัสมือ เป็นต้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2532 : 42)

สรุปได้ว่า ความสำคัญของวัฒนธรรมไทย เป็นเครื่องสร้างระเบียบแก่สังคม วัฒนธรรม เพื่อให้สังคมไทยดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและ พัฒนาแบบแผนการดำเนินชีวิต ได้สอดคล้องกับ กระแสความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง และเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาความเจริญ ก้าวหน้าและรักษาความมั่นคงของสังคม สมาชิก

ที่ดีของสังคมต้องปฏิบัติตามบรรทัดฐาน ศีลธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม มีคุณธรรม จริยธรรมเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

วัฒนธรรมที่เป็นส่วนสำคัญคือศาสนา เพราะวัฒนธรรมอื่น ๆ มีประเพณี ศิลปะ วรรณคดี จรรยาและคติความเชื่ออื่น ๆ แต่เดิมนั้นขึ้นอยู่กับ ศาสนาทั้งนั้น เช่น ประเพณีทำบุญ การสร้าง สถานที่ที่วิจิตรบรรจง สถาปัตยกรรมที่งดงาม ทางศาสนา วรรณคดีแต่ก่อนเป็นเรื่องเกี่ยวกับ ศาสนาเป็นส่วนมาก แม้แต่ในทानก็เช่นเดียวกัน ความคิดเรื่องความประพฤติ เรื่องบาปบุญ คุณโทษ ก็สืบเนื่องมาจากศาสนาเป็นส่วนมาก เป็นเช่นนี้ มาแต่เดิม ไม่ว่าจะเป็นชาติภาษาใด แม้ว่าจะรบกัน ก็ยังอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาให้ช่วยคุ้มครอง หรือเพื่อศาสนา ถึงทุกวันนี้ก็เป็นเช่นนั้น”

สังคมไทยมีพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ คอยยึดเหนี่ยวจิตใจและยึดถือในการประพฤติ ปฏิบัติ อีกทั้งยังมีส่วนช่วยจรรโลงให้สังคมไทย สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยความสะดวกตลอดมา ดังจะเห็นได้จากอดีตที่คนไทยได้ผูกการดำเนินชีวิต ไว้กับศาสนา กิจ เช่น เมื่อครั้งรุ่งอรุณ เสียงระฆัง จากวัดจะปลุกแม่บ้านให้ตื่นจากนิทรา เพื่อมา หุงหาอาหารสำหรับคนในครอบครัวและเตรียมเป็น สำรับกับข้าวสำหรับใส่บาตรเป็นกิจวัตรประจำวัน ยามเพลจะได้ยินเสียงกลองอันเป็นสัญลักษณ์ บอกว่าใกล้จะเที่ยงวัน เมื่ออาทิตย์อัสดงลับขอบฟ้า ก็จะได้ยินเสียงสวดมนต์ทำวัตรเย็นดังมาจาก อุโบสถ ก่อนจะเข้านอนคนไทยจะต้องระลึกถึง พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ ด้วยการสวดมนต์ก่อนนอนและสำหรับบุคคล ผู้ประพฤติปฏิบัติในหลักธรรมคำสอนของ พระพุทธองค์ ในปรมาตถ์ ก็มีผลต่อการพัฒนา

จิตวิญญาณ ให้เป็นอิสระจากความทุกข์ยาก ทั้งปวง พุทธศาสนาจึงเป็นหลักในการหล่อหลอม บ่มเพาะทั้งความประพฤติ สติปัญญา และ อุดมการณ์แห่งชีวิตของคนไทยไปพร้อม ๆ กัน นอกจากนี้ วัดยังเป็นศูนย์รวมของการทำบุญตาม กาลสำคัญต่าง ๆ เช่น วันมาฆบูชา วิสาขบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษา การรวมกิจกรรมต่าง ๆ ถือเป็นโอกาสเอื้ออาทรและแสดงไมตรีจิตต่อกัน ทำให้วัดและชุมชนจึงใกล้ชิดกันตลอดมาไม่เพียงแต่ เท่านั้น ประมุขแห่งสยามประเทศทุกพระองค์ นับแต่อดีตกาลกระทั่งปัจจุบันล้วนเลื่อมใสใน พระพุทธศาสนา จนเกิดกระแสนิยมเรียกประมุข นั้นว่า “พระธรรมราชา” และได้มีการบัญญัติ “ทศพิธราชธรรม” และ “จักรวรรดิวัตร” ขึ้นไว้ เป็นจรรยาบรรณแห่งการปกครอง ทำให้คนไทย ทุกคนได้อยู่ใต้พระบรมโพธิสมภารมีความร่มเย็น เป็นสุขเสมอมา (อภินันท์ รพีพัฒน์, 2551 : 74)

ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของสังคมไทย

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ส่วนที่ สำคัญในทุกวัฒนธรรมคือศาสนา เพราะศาสนา มีผลต่อความรู้สึกนึกคิด ประเพณี และเป็น แรงบันดาลใจให้มนุษย์ได้สร้างสรรค์วัฒนธรรม อื่น ๆ อีกเป็นอันมาก อย่างไรก็ตาม คนไทยก็มี จิตใจกว้างในการยอมรับความเชื่อหรือการปฏิบัติ ของศาสนาทุกศาสนา ทั้งยังอยู่ร่วมกันได้ด้วย ความปรองดอง ความเป็นศาสนาที่ไม่ใช่ความ รุนแรง รักสงบและยึดทางสายกลาง ทำให้ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่รวมคนไทย เข้าด้วยกันได้ดี แม้ว่าต่างชาติ ต่างศาสนากัน ยิ่งกว่านั้น พระมหากษัตริย์ของไทยยังทรงเป็น องค์ศาสนูปถัมภก คืออุปถัมภ์ศาสนาทั้งหลาย

ไม่เฉพาะแต่พระพุทธศาสนา ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ลักษณะที่เป็นมิตรของพระพุทธศาสนานั้น เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในลักษณะของสถาบันพระมหากษัตริย์ อันเป็นสถาบันหลักอีกศาสนาหนึ่งด้วย

ในด้านความเชื่อของคนไทย ก็ไม่ได้แตกต่างจากชนชาติอื่น ๆ คือมีความเชื่อถือในเรื่องไสยศาสตร์ ผีसाงเทวดา เชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นและมีฤทธิ์อำนาจที่จะบันดาลร้าย - ดี ให้แก่มนุษย์ได้ การที่คนไทยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับธรรมชาติและสิ่งที่เหนือธรรมชาติ คนไทยจึงมีความเชื่อในสรรพสิ่งอันเป็นวิสัยของมนุษย์ที่ต้องการดำรงอยู่ด้วยความรู้สึกสมดุลงกับธรรมชาติ และเป็นการสร้างกุศลโลบายให้มีความรักและความห่วงหาพันสิ่งทีให้คุณประโยชน์ในการดำรงชีวิต ความเชื่อของคนไทยแต่เดิมคือ “ผี” อันได้แก่ ผีบรรพบุรุษ ผีฟ้า (แถน - เทวดา) ผีนา (แม่ขวัญข้าว - แม่โพสพ) ผีดิน (แม่ธรณี) ผีน้ำ (แม่คงคา) และผีอื่น ๆ อีกมากมาย ทั้งนี้เพราะคนไทยในสมัยก่อนถือว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งในธรรมชาติ ซึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในธรรมชาติสามารถที่จะดลบันดาลให้ทั้งความอุดมสมบูรณ์และความวิบัติภัยอันตรายทั้งปวง การไม่ทำลายและทำร้ายธรรมชาติทำให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข (ณรงค์ เส็งประชา, 2550 : 48)

จากที่กล่าวพอสรุปเรื่องศาสนาและความเชื่อของคนไทยได้ว่า การนับถือศาสนาและความเชื่อของคนไทยมีลักษณะพิเศษ กล่าวคือนอกจากจะกราบไหว้บูชาพระพุทธรูปแล้ว ยังกราบไหว้บูชาศาลพระภูมิและผีสางเทวดา จากที่กล่าวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยนั้น จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมไทยนอกจากจะมีลักษณะเป็นสากลเหมือนกับวัฒนธรรมของกลุ่มชนอื่น ๆ แล้ว

ยังมีลักษณะเฉพาะที่แสดงเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทย แสดงลักษณะเฉพาะของกลุ่มตนหลายประการ อาทิ เป็นวัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาอย่างถาวร และเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยทั้งปวง และมีลักษณะที่ผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับศาสนาพุทธพราหมณ์ได้อย่างแนบสนิท และเป็นวัฒนธรรมที่มีความอิสระเสรี แสดงออกถึงความสนุกสนาน ร่าเริง เน้นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

หลักความเชื่อทางพระพุทธศาสนา

ปัญหาสำคัญที่ทำให้ผู้นับถือพุทธศาสนาไม่สามารถเข้าใจคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธเจ้าได้ก็คือเรื่องความเชื่อ คือชาวพุทธส่วนใหญ่มักจะเข้าใจกันว่าพระพุทธเจ้าสอนให้เชื่อในคำสอนของพระองค์โดยไม่ต้องล้งเลงสงสัย รวมทั้งเราก็มักเชื่อกันว่าคำสอนที่บันทึกอยู่ในตำราพระไตรปิฎกทั้งหมดนั้นเป็นคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธเจ้า ในเรื่องของความเชื่อตามหลักพุทธศาสนา พระเจ้าทรงแสดงไว้ในหลักกาลามสูตรดังที่ปรากฏในเกสปุตตสูตร อังคุดตนิคายติกนิบาต แต่คนส่วนมากมักจะเรียกว่า กาลามสูตร (อง.ติก. 20/505/212) ซึ่งเป็นพระสูตรสำคัญที่พระพุทธเจ้าแสดง ณ เกสปุตตนิคม มีใจความสรุปว่า

เกสปุตตตะเป็นนิคมแห่งหนึ่งในแคว้นโกศลชาวนิคมนี่เป็นที่รู้จักกันว่าชาวกาลามะเมื่อชาวกาลามะได้สดับว่า พระพุทธเจ้าเสด็จมายังนิคมของตน จึงมาเฝ้าพระองค์เพื่อขอคำแนะนำและกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่งมายังเกสปุตตนิคม

สมณพราหมณ์พวกนั้นพูดประกาศแต่เฉพาะ
 ทรศนะของตนเท่านั้น ส่วนทรศนะของผู้อื่น
 ช่วยกันตำหนิ ดูหมิ่น ประณาม ทำให้ไม่น่าเชื่อ
 สมณพราหมณ์พวกอื่น ๆ ซึ่งมายังเกสบุตรนิคม
 ก็ทำในลักษณะเดียวกัน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
 พวกข้าพระองค์มีความเคลือบแคลงสงสัยใน
 สมณพราหมณ์เหล่านั้นว่า สมณพราหมณ์เหล่านั้น
 ใครพูดจริง ใครพูดเท็จ” พระพุทธเจ้าตรัสว่า
 “ดูก่อนชาวกาลามะทั้งหลาย ถูกแล้วที่ท่าน
 ทั้งหลายมีความเคลือบแคลงสงสัยในสิ่งที่ควร
 เคลือบแคลงสงสัย มาเถิด ท่านทั้งหลาย

1. อย่าเพิ่งรีบเชื่อเพียงเพราะฟังตาม
 กันมา (มา อนุสสเวน)
 2. อย่าเพิ่งรีบเชื่อเพียงเพราะถือสืบ ๆ
 กันมา (มา ปรมปราย)
 3. อย่าเพิ่งรีบเชื่อเพียงเพราะเล่าลือ
 (มา อิติกราย)
 4. อย่าเพิ่งรีบเชื่อเพียงเพราะอ้างตำรา
 หรือคัมภีร์ (มา ปิฎกสมปทานน)
 5. อย่าเพิ่งรีบเชื่อเพียงเพราะตรรกะ
 (มา ตกทุกเหตุ)
 6. อย่าเพิ่งรีบเชื่อเพียงเพราะคาดคะเน
 (มา นยเหตุ)
 7. อย่าเพิ่งรีบเชื่อเพียงเพราะตรึงตาม
 อากา (มา อากาปริวิตกเคน)
 8. อย่าเพิ่งรีบเชื่อเพียงเพราะเข้ากันได้
 กับความเห็นของตน (มา ทิฎฐินิซฆานกขนติยา)
 9. อย่าเพิ่งรีบเชื่อเพียงเพราะผู้พูดสมควร
 เชื่อได้ (มา ภพพรุปราย)
 10. อย่าเพิ่งรีบเชื่อเพียงเพราะนับถือว่า
 สมณะนี้เป็นครูของเรา (มา สมโณ โน ครู)
- เมื่อใดที่ท่านทั้งหลายรู้ด้วยตนเองว่า

สิ่งเหล่านั้นเป็นอกุศล มีโทษ ผู้รู้ดีเตียน ไม่เป็น
 ประโยชน์ เมื่อนั้น ท่านทั้งหลายควรละสิ่ง
 เหล่านั้นเสีย แต่ในกรณีตรงกันข้าม เมื่อใดท่าน
 ทั้งหลายรู้ด้วยตนเองว่า สิ่งเหล่านี้เป็นกุศล
 ไม่มีโทษ ผู้รู้สรรเสริญ เป็นประโยชน์ เมื่อนั้น
 ท่านทั้งหลายควรปฏิบัติสิ่งเหล่านั้น” (อง.ติก.
 20/505/212)

เหตุที่ไม่ให้เชื่อจากการฟังคนอื่นเขาบอก
 ต่อ ๆ กันมาหรือทำตาม ๆ กันมา ก็เพราะมันอาจ
 จะผิดพลาดเอาตอนที่บอกกันต่อ ๆ มาหรือทำกัน
 ต่อ ๆ มากก็ได้ ส่วนคำเล่าลือนั้นคนที่มีความสติปัญญา
 เขาไม่ทำกัน มีแต่คนโง่ที่ชอบเล่าลือหรือแต่ง
 เรื่องให้น่าตื่นเต้นเพื่อหวังผลประโยชน์เท่านั้น
 คำเล่าลือจึงเชื่อถือไม่ได้ ยิ่งสมัยนี้สื่อต่าง ๆ
 ชอบประโคมข่าวให้น่าตื่นเต้น เราก็ต้องระวัง
 อย่าไปหลงเชื่อ แม้ตำราก็ยังต้องระวัง เพราะการ
 คัดลอกมาก็อาจจะผิดพลาดมาก่อนจะมาถึงเรา
 แล้วก็ได้ หรือตำรานั้นอาจถูกแก้ไขแต่งเติมให้ผิด
 ไปจากเดิมแล้วก็ได้โดยเราไม่รู้มาก่อน ส่วนเหตุผล
 ตรง ๆ หรือแม้เหตุผลแวดล้อมที่ดูว่าน่าเชื่อถือ
 มากที่สุดเราก็ยังเชื่อไม่ได้ เพราะถ้าเหตุผลมันผิด
 ผลมันก็จะพลอยผิดตามไปด้วย ส่วนสามัญสำนึก
 ของเรานั้นยังเป็นแค่เพียงความรู้สึกต่ำ ๆ หรือ
 ธรรมดา ๆ ของจิตใต้สำนึกเท่านั้น อย่างเช่น
 เมื่อเราได้รับการเอาใจหรือเอ็นโยจากใคร เราก็
 จะรู้สึกว่าเขาเป็นคนดี และเราก็จะเชื่อใจเขา
 ซึ่งก็ไม่แน่ว่าคนที่เขามาเอาใจเราหรือเอ็นโย
 เราอยู่นั้น เขาอาจจะกำลังหลอกลวงเรายู่ก็ได้
 หรือคนที่เรารู้สึกไม่ชอบ แต่เขาอาจจะเป็นคนดี
 ก็ได้ เป็นต้น ดังนั้นสามัญสำนึกของเราจึงยังเชื่อถือ
 ไม่ได้เพราะมันอาจหลอกเอาได้ บางทีเรามีความเห็น
 อย่างใดอยู่ก่อนแล้ว เมื่อมีใครมาบอกมาสอน

แล้วมันตรงกับความเห็นที่เราที่อยู่เราก็เชื่อ ซึ่งถ้าความเห็นของเรานั้นมันผิดมาก่อนโดยเราไม่รู้ตัว ความเชื่อนั้นก็จะผิดตามไปด้วย หรือแม้คนที่มาบอกมาสอนนั้นคุณแล้วน่าเชื่อถือ เช่น เขามีผู้คนเคารพนับถือมาก หรือเขามีปริญญา มีความรู้ด้านนี้มากที่สุด ก็ยังเชื่อถือไม่ได้ เพราะคนที่มาบอกมาสอนนั้น เขาเองก็อาจจะมีความเห็นผิดมาก่อน โดยเขาเองก็อาจไม่รู้ตัวก็ได้ ถ้าเราเชื่อถือเขา เราก็ยอมที่จะเกิดความเห็นผิดตามเขาไปด้วย แม้แต่ครูอาจารย์ของเราเองก็ตาม ถ้าเขามีความเห็นผิดมาก่อนโดยเขาเองก็ 모르ตัว แล้วเราเชื่อครูอาจารย์ เราก็จะพลอยเกิดความเห็นผิดตามครูอาจารย์ไปด้วยทันที ซึ่งการไม่เชื่อครูอาจารย์นี้เรามักจะคิดว่าเป็นการเนรคุณ แต่เราต้องแยกให้ออกว่าการเนรคุณก็คือการทำให้ผู้มีพระคุณเป็นทุกข์ ส่วนการที่เราไม่เชื่อท่าน เพราะท่านอาจจะมีความเห็นผิดมาก่อนนั้น ไม่จัดว่าเป็นการเนรคุณ หลักความเชื่อนี้จะแนะนำเราว่า “อย่าเชื่อจากเพราะเหตุเพียงแค่นั้น” (คือจากแต่ละข้อ) เพราะความเชื่อในแต่ละข้อนั้น มันมีโอกาที่จะเกิดความผิดพลาดได้ทั้งสิ้น ถ้ามันผิดมาก่อนแล้วเราเชื่อตาม เราก็จะเกิดความเห็นผิดไปด้วยโดยไม่รู้ตัว แล้วการปฏิบัติของเรา ก็จะผิดตามไปด้วย และเมื่อมีการปฏิบัติผิดพลาดมันก็จะผิดตามไปด้วยเสมอ แต่ถึงแม้บังเอิญเราจะได้คำสอนที่ถูกต้องมา แล้วเรานำเอามาปฏิบัติโดยไม่ใช้การพิจารณาไตร่ตรองให้เกิดความเข้าใจเสียก่อน การปฏิบัตินั้นก็ยอมที่จะเป็นการปฏิบัติที่ไม่ใช้ปัญญา ซึ่งมันก็จะเกิดความผิดพลาดขึ้นได้โดยง่าย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2537 : 68)

สรุปได้ว่า หลักการสร้าง ความเชื่อที่

ถูกต้องก็คือ เมื่อเราได้เรียนรู้คำสอนใดมา ขึ้นต้นเราก็ต้องนำมาพิจารณาไตร่ตรองดูก่อนว่ามีประโยชน์หรือมีโทษ ถ้าเห็นว่ามีโทษ ก็ให้ละทิ้งเสีย แต่ถ้าเห็นว่ามีประโยชน์ก็ให้นำเอามาทดลองปฏิบัติดูก่อน ถ้าปฏิบัติตามอย่างเต็มความสามารถแล้วก็ยังไม่บังเกิดผล ก็ให้ละทิ้งอีกเหมือนกัน แต่ถ้าปฏิบัติตามแล้วบังเกิดผลจริง จึงค่อยเชื่อและรับเอาไปปฏิบัติให้ยิ่ง ๆ ขึ้นต่อไป จุดสำคัญหลักความเชื่อนี้เราต้องเข้าใจว่า “ไม่ได้ห้ามว่าไม่ให้ศึกษาคำสอนใดเลย” คือเราสามารถศึกษาคำสอนของใคร ๆ ก็ได้ทั้งสิ้น คือให้เอาคำสอนนั้นมาไตร่ตรองพิจารณาก่อน ถ้าเห็นว่ามีโทษและมีประโยชน์ ก็ให้นำเอามาทดลองปฏิบัติดูก่อน เมื่อได้ผลจึงค่อยเชื่อ และหลักความเชื่อนี้จัดว่าเป็นหลักวิทยาศาสตร์ และเป็นหลักในการสร้างคนให้เป็น “อัจฉริยะทางด้านความคิด” เพราะหลักการนี้จะทำให้เรามีอิสระทางความคิดอย่างเต็มที่ แล้วก็ไม่เป็นทาสทางสติปัญญาของใคร แม้แต่ของพระพุทธเจ้าเองก็ตาม ซึ่งหลักความเชื่อนี้เองที่จะเป็นเครื่องตรวจสอบว่าคำสอนใดถูก คำสอนใดผิด แม้คำสอนของพุทธศาสนาเองเราก็ยังต้องตรวจสอบ เพราะมันอาจจะมีความผิดพลาดมาแล้ว จึงขอฝากเรื่องความเชื่อนี้ให้ผู้มีปัญญาทั้งหลายนำไปคิดพิจารณา เพื่อที่จะได้สร้างความเชื่อที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นกันต่อไป

บทสรุป

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงเอกลักษณ์ ความเป็นชาติ เป็นรากฐานความมั่นคงของชาติ เป็นสิ่งที่แสดงถึงความภาคภูมิใจของชาติที่มี วัฒนธรรมอันดีงาม สืบทอดความเป็นชาติ

อันยาวนาน จึงมีศิลปวัฒนธรรมอันมากมาย ให้คงความเป็นมรดกคู่ชาติไทย วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และภูมิปัญญาไทย มีรากฐานมาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะหลักธรรมพระพุทธศาสนา สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาสังคมได้เป็นอย่างดี เช่น พระพุทธศาสนาสอนให้คนมีความเสียสละ ช่วยเหลือต่อส่วนรวม ทำให้บุคคลรู้จักตนเอง รู้จักสังคมและทำประโยชน์ต่อสังคม แต่สิ่งหนึ่งที่คนไทย ควรตระหนักถึงก็คือการรู้จักเลือกรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกที่ดีงาม หรือเหมาะสม มาปรับใช้ในสังคมไทย และรักษาวัฒนธรรมไทย ที่ดีงามไว้ไม่ให้เสื่อมสลายไป ประเพณีเป็นวิถีชีวิตที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นการละเล่น การแสดง การร้องเพลง เป็นผลงานที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น มีลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ที่เป็นภาษา ศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรมทำให้เกิดความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สังคมที่มีวัฒนธรรมเดียวกัน ย่อมจะมีความรู้สึกผูกพัน เกิดความเป็นปึกแผ่น ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรมในสังคมเป็นตัวกำหนดรูปแบบ เช่น วัฒนธรรมไทยกำหนดเป็นแบบสามีภรรยาเดียว ในอีกสังคมหนึ่งกำหนดว่าชายอาจมีภรรยาได้หลายคน หรือหญิงอาจมีสามีได้หลายคน ปัญหาสำคัญที่ทำให้ผู้นับถือพุทธศาสนาบางส่วน ยังไม่เข้าใจคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง รวมทั้งยังเชื่อว่าคำสอนที่บันทึกอยู่ในตำรา คือพระไตรปิฎกทั้งหมดนั้น เป็นคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธเจ้า ดังนั้นผู้นับถือพุทธศาสนา ควรเอาหลักธรรมคำสอนนั้น มาพิจารณาไตร่ตรอง และนำมาทดลองปฏิบัติดูก่อน ถ้ามีโทษอย่าเชื่อ แต่ถ้าไม่มีโทษจึงเชื่อ นี่คือคำสอนที่ถูกต้องตาม

หลักพุทธศาสนา ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในหลักกาลามสูตร

บรรณานุกรม

- ณรงค์ เล็งประชา. (2550). **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2532). **พระพุทธศาสนากับสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- _____. (2537). **วิธีคิดแบบพุทธ**. กรุงเทพฯ : สหธรรมมิก.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต เล่มที่ 20**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระสูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปิณฑาสก์ เล่มที่ 13**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- วิธาน สุชีวกปตฺ์ และสนธิ์ บางยี่ขัน. (2533). **ปรัชญาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สนธิ์ สมักรการ. (2545). **การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

แล้วมันตรงกับความเห็นที่เรามีอยู่เราก็เชื่อ ซึ่งถ้าความเห็นของเรานั้นมันผิดมาก่อนโดยเราไม่รู้ตัว ความเชื่อนั้นก็จะผิดตามไปด้วย หรือแม้คนที่มาบอกมาสอนนั้นคุณแล้วน่าเชื่อถือ เช่น เขามีผู้คนเคารพนับถือมาก หรือเขามีปริญญา มีความรู้ด้านนี้มากที่สุด ก็ยังเชื่อถือไม่ได้ เพราะคนที่มาบอกมาสอนนั้น เขาเองก็อาจจะมีความเห็นผิดมาก่อน โดยเขาเองก็อาจไม่รู้ตัวก็ได้ ถ้าเราเชื่อถือเขา เราก็กยอมที่จะเกิดความเห็นผิดตามเขาไปด้วย แม้แต่ครูอาจารย์ของเราเองก็ตาม ถ้าเขามีความเห็นผิดมาก่อนโดยเขาเองก็ 모르ตัว แล้วเราเชื่อครูอาจารย์ เราก็กยอมให้เกิดความเห็นผิดตามครูอาจารย์ไปด้วยทันที ซึ่งการไม่เชื่อครูอาจารย์นี้เรามักจะคิดว่าเป็นการเนรคุณ แต่เราต้องแยกให้ออกว่าการเนรคุณก็คือการทำให้ผู้มีพระคุณเป็นทุกข์ ส่วนการที่เราไม่เชื่อท่าน เพราะท่านอาจจะมีความเห็นผิดมาก่อนนั้น ไม่จัดว่าเป็นการเนรคุณ หลักความเชื่อนี้จะแนะนำเราว่า “อย่าเชื่อจากเพราะเหตุเพียงแค่นั้น” (คือจากแต่ละข้อ) เพราะความเชื่อในแต่ละข้อนั้น มันมีโอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดได้ทั้งสิ้น ถ้ามันผิดมาก่อนแล้วเราเชื่อตาม เราก็กเกิดความเห็นผิดไปด้วยโดยไม่รู้ตัว แล้วการปฏิบัติของเรา ก็กผิดตามไปด้วย และเมื่อมีการปฏิบัติผิดพลาดมันก็ยอมที่จะผิดตามไปด้วยเสมอ แต่ถึงแม้บังเอิญเราจะได้คำสอนที่ถูกต้องมา แล้วเรานำเอามาปฏิบัติโดยไม่ใช้การพิจารณาไตร่ตรองให้เกิดความเข้าใจเสียก่อน การปฏิบัตินั้นก็ยอมที่จะเป็นการปฏิบัติที่ไม่ใช้ปัญญา ซึ่งมันก็อาจจะเกิดความผิดพลาดขึ้นได้โดยง่าย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2537 : 68)

สรุปได้ว่า หลักการสร้าง ความเชื่อที่

ถูกต้องก็คือ เมื่อเราได้เรียนรู้คำสอนใดมา ขึ้นต้นเราก็กต้องนำมาพิจารณาไตร่ตรองดูก่อนว่ามีประโยชน์หรือมีโทษ ถ้าเห็นว่ามีโทษ ก็กให้ละทิ้งเสีย แต่ถ้าเห็นว่ามีประโยชน์ ก็กให้นำเอามาทดลองปฏิบัติดูก่อน ถ้าปฏิบัติตามอย่างเต็มความสามารถแล้ว ก็กยังไม่บังเกิดผล ก็กให้ละทิ้งอีกเหมือนกัน แต่ถ้าปฏิบัติตามแล้วบังเกิดผลจริง จึงค่อยเชื่อและรับเอาไปปฏิบัติให้ยิ่ง ๆ ขึ้นต่อไป จุดสำคัญหลักความเชื่อนี้เราก็กต้องเข้าใจว่า “ไม่ได้ห้ามว่าไม่ให้ศึกษาคำสอนใดเลย” คือเราสามารถศึกษาคำสอนของใคร ๆ ก็กได้ทั้งสิ้น คือให้เอาคำสอนนั้นมาไตร่ตรองพิจารณาก่อน ถ้าเห็นว่ามีโทษและมีประโยชน์ ก็กให้นำเอามาทดลองปฏิบัติดูก่อน เมื่อได้ผลจึงค่อยเชื่อ และหลักความเชื่อนี้จัดว่าเป็นหลักวิทยาศาสตร์ และเป็นหลักในการสร้างคนให้เป็น “อัจฉริยะทางด้านความคิด” เพราะหลักการนี้จะทำให้เรามีอิสระทางความคิดอย่างเต็มที่ แล้วก็กไม่เป็นทาสทางสติปัญญาของใคร แม้แต่ของพระพุทธเจ้าเองก็ตาม ซึ่งหลักความเชื่อนี้เองที่จะเป็นเครื่องตรวจสอบว่าคำสอนใดถูก คำสอนใดผิด แม้คำสอนของพุทธศาสนาเองเราก็กยังต้องตรวจสอบ เพราะมันอาจจะมีความผิดพลาดมาแล้ว จึงขอฝากเรื่องความเชื่อนี้ให้ผู้มีปัญญาทั้งหลายนำเอาไปคิดพิจารณา เพื่อที่จะได้สร้างความเชื่อที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นกันต่อไป

บทสรุป

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงเอกลักษณ์ ความเป็นชาติ เป็นรากฐานความมั่นคงของชาติ เป็นสิ่งที่แสดงถึงความภาคภูมิใจของชาติที่มี วัฒนธรรมอันดีงาม สืบทอดความเป็นชาติ

อันยาวนาน จึงมีศิลปวัฒนธรรมอันมากมาย ให้คงความเป็นมรดกคู่ชาติไทย วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และภูมิปัญญาไทย มีรากฐานมาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะหลักธรรมพระพุทธศาสนา สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาสังคมได้เป็นอย่างดี เช่น พระพุทธศาสนาสอนให้คนมีความเสียสละ ช่วยเหลือต่อส่วนรวม ทำให้บุคคลรู้จักตนเอง รู้จักสังคมและทำประโยชน์ต่อสังคม แต่สิ่งหนึ่งที่คนไทย ควรตระหนักถึงก็คือการรู้จักเลือกรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกที่ดีงาม หรือเหมาะสม มาปรับใช้ในสังคมไทย และรักษาวัฒนธรรมไทย ที่ดีงามไว้ไม่ให้เสื่อมสลายไป ประเพณีเป็นวิถีชีวิตที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นการละเล่น การแสดง การร้องเพลง เป็นผลงานที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น มีลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ที่เป็นภาษา ศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรมทำให้เกิดความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สังคมที่มีวัฒนธรรมเดียวกัน ย่อมจะมีความรู้สึกผูกพัน เกิดความเป็นปึกแผ่น ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรมในสังคมเป็นตัวกำหนดรูปแบบ เช่น วัฒนธรรมไทยกำหนดเป็นแบบสามีภรรยาเดียว ในอีกสังคมหนึ่งกำหนดว่าชายอาจมีภรรยาได้หลายคน หรือหญิงอาจมีสามีได้หลายคน ปัญหาสำคัญที่ทำให้ผู้นับถือพุทธศาสนาบางส่วน ยังไม่เข้าใจคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง รวมทั้งยังเชื่อว่าคำสอนที่บันทึกอยู่ในตำรา คือ พระไตรปิฎกทั้งหมดนั้น เป็นคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธเจ้า ดังนั้นผู้นับถือพุทธศาสนา ควรเอาหลักธรรมคำสอนนั้น มาพิจารณาไตร่ตรอง และนำมาทดลองปฏิบัติดูก่อน ถ้ามีโทษอย่าเชื่อ แต่ถ้าไม่มีโทษจึงเชื่อ นี่คือคำสอนที่ถูกต้องตาม

หลักพุทธศาสนา ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในหลักกาลามสูตร

บรรณานุกรม

- ณรงค์ เส็งประชา. (2550). **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2532). **พระพุทธศาสนากับสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- _____. (2537). **วิธีคิดแบบพุทธ**. กรุงเทพฯ : สหธรรมมิก.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระสูตรตันต-ปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต เล่มที่ 20**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระสูตรตันต-ปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปิณฑาสก์ เล่มที่ 13**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- วิธาน สุชีวกปตฺ์ และสนธิ์ บางยี่ขัน. (2533). **ปรัชญาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สนธิ์ สมักรการ. (2545). **การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2540). **วัฒนธรรมวิทยา**.
พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุวรรณ เพชรนิล. (2532). **วัฒนธรรมและศาสนา**.
พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : กิ่งจันทร์
การพิมพ์.

อคิน รพีพัฒน์. (2551). **วัฒนธรรมคือความหมาย :**
ทฤษฎีและวิธีการของคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ.
กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

อนุমানราชชน, พระยา. (2531). **100 ปีพระยา**
อนุমানราชชน. กรุงเทพฯ : องค์การ
คำคุณุสภา.

